

Наталія ВЛАДИМИРОВА

МЕТАМОРФОЗИ “СЦЕНІЧНОГО ЧИТАННЯ...”

У Києві в приміщенні Національного академічного театру російської драми ім. Лесі Українки протягом чотирьох днів, від 23 до 26 січня ц.р., проходили “Сценічні читання сучасної німецької драматургії”. Це був спільний захід театру та Німецького культурного центру “Гете-Інститут у Києві” (подібна форма презентації на Заході вже має певні традиції). За висловом директора “Гете-Інституту” пана Йоганнеса Еберта, мета цієї конкретної акції полягала в тому, щоб “поінформувати режисерів, акторів, критиків та інших фахівців театральної справи про сучасні театральні п’єси, а також запросити до участі у їх сценічному втіленні”.

У лекції-розповіді драматурга й критика з Берліна пані Кароли Дюрр “Нова німецька драматургія сьогодні”, що передувала “сценічним читанням” шістьох п’єс (три – російською, три українською мовою) на допоміжній сцені театру, були визначені основні актуальні положення, що формують сьогодні проблематику сучасної німецької драми, новітні драматургічні напрями та жанрові видозміни.

Слід, мабуть, нарешті представити ті п’єси, навколо яких протягом чотирьох днів вирували театральні пристрасті, а також їх авторів і перекладачів, режисерів,

залучених до “сценічних читань”. Отже: Р. Шіммельпфеннінг “Push Up 1-3” (переклад українською – Ю. Прохаська, режисер – Д. Богомазов), О. Буковський “Гості” (переклад російською – А. Рибікової, режисер – О. Нікітін), Д. Добров “Леголанд” (переклад українською – Т. Гаврилова, режисер – В. Борисяк), М. фон Майєнбург “Позначений вогнем” (переклад українською – Є. Поповича, режисер – А. Приходько, Д. Лоер “Кларині зв’язки” (переклад російською і режисура – А. Рибікової), В. Фрітш “Коса” (переклад російською А. Рибікової, режисер – В. Шестопапов).

До незвичайного експерименту з п’єсами були залучені не лише молоді актори-студійці Театру російської драми, а й багато хто з уже знаних, досвідчених майстрів сцени (В. Задніпровський, Н. Доля, Д. Лалєнков, О. Бондаренко, С. Автухова, В. Шестопапов та ін.).

В обговоренні або – за висловом координаторів проекту – “міркуваннях з приводу побаченого” (і, як на мене,

це доволі влучне, відповідне до вибраної форми сценічного показу визначення) – взяли участь відомі в Україні театральні критики – С. Васильєв та Н. Єрмакова, директор Державного центру театрального мистецтва ім. Лесі Курбаса Н. Корнієнко, художній керівник театру ім. Лесі Українки М. Резникович, театральний оглядач журналу “Кіно-Театр” В. Грицук, перекладач А. Рибікова, режисери, спостерігачі “сценічних читань”.

А тепер, після, так би мовити, офіційної інформації, невеличкий відступ. Я мала нагоду (як, до речі, й інші учасники “міркувань”) попередньо ознайомитися з текстами всіх шістьох п’єс. Важко згадати, коли востаннє відчувала таке потрясіння, навіть шок і – розгубленість. Річ у тому, що в нашій розмові з Каролою Дюрр прозвучало визначення сучасних німецьких п’єс як “постдраматургічної” літератури. Отож я очікувала насамперед нетрадиційної структурологічної побудови текстів, пошуку жанрових форм, несподіваних вирішень у використанні тексту як тла, на якому відбиваються (або не відбиваються) конфлікти, сюжетні зрушення, емоційні спалахи. Так, усе це я справді побачила. Був і відверто кінематографічний, за принципом дитячого конструктора, прийом розбудови сюжету, за яким п’єса наприкінці розсипалася на окремі цеглинки-кадри-епізоди (“Леголанд”), і звернення до есеїстично-новелістичної форми сповіді (“Кларині зв’язки”). Була відверта стилістична брутальність тексту (“Push Up 1-3”) і несподівано конфліктне поєднання гротесково-сатиричного з трагічними реаліями буття (“Гості”). Нарешті, жорстокий до фізіологічної відворотності потік свідомості головного героя п’єси “Коса”. Але вразило зовсім інше. Усі п’єси позначені (цілком як той герой, “позначений вогнем”) неймовірно болючим відчуттям приреченості. Ніколи не наважаться відкрити один одному душі, знеособлені просуванням кар’єрними сходами, герої “Push Up 1-3” і не порозуміються навіть перед обличчям смерті – Гості. Приречені на стрибок з багатоповерхового сучасного будинку підлітки “Леголанду” і на самотність (з вірою у безвихідь) – Клара (“Кларині зв’язки”). На пошуки втіхи тільки в минулому приречений Лука (“Коса”), який сповідується в любові єдиній близькій істоті (та й то – також уже в

“Push Up 1-3” Р. Шіммельпфеннінг

“Гості” О. Буковського

“Позначений вогнем” М.фон Майєнбурга

минулому) – своєму собаці. І зовсім уже агресивно, виповнена негативною енергетикою, вибухає приреченість у “Позначеному вогнем”. Здається, що в цій п’єсі акумульовані всі патологічні прояви і негаразди життя: споконвічний конфлікт – непорозуміння поколінь, поступове нівелювання статевих почуттів між чоловіком та жінкою і перетворення їх на збайдужілих, “незрячих” щодо істини істот, інцест, убивство близьких (батька з матір’ю), нарешті – самогубство брата й сестри. Отже, після того, як трохи приходиш до тями, виринувши з цього негативного інформаційного простору, запитуєш себе – чому так? Невже в сучасній Німеччині (а всі без винятку п’єси охоплюють реальність сьогодення) можливі такі події, такі ситуації, подібні настрої? Адже навіть зважаючи на те, що автори свідомо художньо загострили вибрану проблематику, важко повірити не тільки в типовість, але й узагалі – в саме існування подібних явищ у країні, що традиційно в нашій свідомості завжди поставала майже зразком соціально-економічного добробуту та суцільного порядку.

Але – довелося повірити. За визнанням гостей з Німеччини, які були присутні на акції, виявилось, що ми познайомилися з найбільш “м’якими” варіантами осмислення реальності сучасного життя країни: усі проблеми та конфліктні ситуації, показані нам, існують. Одні – на поверхні, інші – в дещо прихованому вигляді. Але, звичайно ж, від цього вони не стають менш гострими, навпаки – стають як “вибухівка”, механізм якої вже почав відлічувати останні хвилини.

Не знаю, чи замислювалися режисери та актори, які працювали з драматургічним матеріалом, над відповідністю його фактологічного наповнення реальному життю. Як на мене, кожен із них намагався насамперед донести до глядачів через своє режисерське бачення естетичні основи та особливості тієї чи іншої п’єси. Усі режисери були поставлені в однакові, майже екстремальні умови – репетиційний період тривав менш ніж тиждень. Але, як не дивно, саме такі жорсткі умови привели в деяких випадках до несподіваних результатів. Майже пунктирні лінії сценічної дії, що ми побачили в роботі Д. Богомазова, непомітно перетворилися на чіткі креслення людських характерів і ситуацій. О. Нікітін, гіперболізуючи прийоми гротеску, доволі цікаво намагався маніпулювати жанровими зміщеннями в п’єсі. В. Шестопалов, змушений, на жаль, із певних причин скоротити текст моновистави “Коса”, спромігся підкреслити саме ті моменти п’єси, що надали їй особливої форми, – пронизливої сповіді непересічної і водночас – скаліченої свідомості.

На афіші та буклеті, що анонсували “Сценічні читання”, було зазначено декілька організацій, залучених до проведення акції: Міністерство культури і мистецтв України, Академія мистецтв України, Державний центр театрального мистецтва ім. Леся Курбаса, Київський державний інститут театрального мистецтва ім. І.К. Карпенка-Карого. Але, звичайно, подія, що чотири дні збирала майже аншлагову залу, відбулася насамперед завдяки директорові Німецького культурного центру “Тете-Інститут у Києві” панові Йоганнесу Еберту (до речі, ця акція для пана Еберта

стала своєрідним прощанням з нашим містом. Сьогодні він уже виступає посланцем німецької культури в Єгипті) та людині, яка вже багато років професійно вивчає, досліджує і – не побоюся цього слова – пропагує німецьку драматургію – перекладачеві Аллі Рибіковій. І ще. Велика дяка театрові, у якому відбулося це дійство. Усім без винятку – від художнього керівника Михайла Резниковича, який на увесь період “читань” зупинив плановий репетиційний процес свого колективу, до робітників сцени, людей, які (так мені здалося) також перейнялися енергетикою нестандартної ситуації, що розгорталася за лаштунками академічного храму мистецтва. Чи буде продовження? Безперечно важливість і значущість “Сценічних читань” підтвердили всі без винятку учасники: і ті, хто працював на сцені, і ті, хто “міркував із приводу побаченого”. Вважаю, що ця акція стала безпрецедентним за актуальністю кроком на шляху зближення театральних культур, кроком до розуміння і розбудови принципово нових взаємин у такому суперечливому та водночас – яскравому на індивіди – просторі театального життя.

